

Govor visokog predstavnika za BiH Paddyja Ashdowna pred Vijećem sigurnosti Ujedinjenih nacija

Zadovoljstvo mi je što sam još jednom u mogućnosti da informiram Vijeće sigurnosti o situaciji u Bosni i Hercegovini. Posebno mi je zadovoljstvo što to činim zajedno sa predsjedavajućim Vijeća ministara, Adnanom Terzićem. Mislim da ta novina ilustruje fazu u kojoj se BiH sada nalazi, u kojoj predstavnici međunarodne zajednice treba da rade u tješnjoj saradnji sa izabranim organima BiH.

Prošlo je gotovo šest mjeseci od mog posljednjeg obraćanja ovom tijelu. Bio je to period pun aktivnosti.

Zabilježili smo neka istinska dostignuća, prije svega u oblasti odbrane, obavještajne reforme, carina i indirektnog oporezivanja – na šta ću se vratiti kasnije.

Ono što je najvažnije, BiH sada ima dva jasna cilja pred sobom, dva jasna cilja koja se već naziru, ukoliko održi i ubrza tempo reformi. NATO je jasno rekao da će BiH moći da se pridruži Partnerstvu za mir, ukoliko se ispuni niz jasnih uvjeta koji se odnose na odbrambenu reformu i saradnju sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju. A Evropska komisija je, u svojoj studiji izvodljivosti objavljenoj prošle godine, navela 16 jasnih i praktičnih uvjeta u kojima je potrebno postići napredak ukoliko BiH želi započeti pregovore za zaključivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Zajedno, ova dva međusobno povezana cilja, Partnerstvo za mir i početak pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i

pridruživanju, predstavljaju kontekst za provođenje reformi, a istovremeno i podsticaj organima na svim nivoima za postizanje napretka.

Naravno, ključna činjenica je da i EU i NATO žele dokaze o tome da BiH sama provodi potrebne reforme kako bi se integrirala u euroatlanske strukture.

One ne mogu biti tek nametnute s vana. BiH se ne može pridružiti Evropskoj uniji ili NATO-u odlukom visokog predstavnika – da može, život bi bio puno jednostavniji.

Bosni i Hercegovini je ostalo još malo vremena da spuni uvjete za priključenje Partnerstvu za mir i otpočinjanje procesa stabilizacije i pridruživanja.

NATO je jasno rekao da se nada da bi BiH mogla biti spremna da se pridruži Partnerstvu za mir za vrijeme samita NATO-a koji će se u junu ove godine održati u Istanbulu. A organi BiH su sebi postavili za cilj da do kraja juna postignu dovoljan napredak u 16 oblasti koje je pred njih postavila Evropska komisija – štaviše, premijer Terzić je rekao da se nada da će to uspjeti do kraja maja.

Iskreno govoreći, ovo su izuzetno ambiciozni ciljevi. Ja se zaista nadam će ih biti moguće ispuniti. Ali trenutni tempo reformi je isuviše spor da bi se oni postigli. Biće ga potrebno značajno ubrzati ukoliko BiH želi postići svoja dva cilja.

Kada to kažem, ne sumnjam u opredjeljenost premijera Terzića i barem većine njegovih kolega. Vjerujem da su opredjeljeni za članstvo u Partnerstvu za mir kao i ulazak u sljedeću fazu evropskih integracija u toku ove godine. Nova kolegijalna atmosfera koja postoji u Vijeću ministara – koja je rezultat ličnog zalaganja premijera Terzića, na čemu mu čestitam – veoma je pomogla razrješenju nekih teških pitanja koja su kočila rad mnogih mojih prethodnika.

Bez obzira na to, proces reformi i dalje je otežan, djelomično zbog preobimnog programa, ostataka opstrukcionizma ili, pak letargije entiteta i nefunkcionalnosti daytonskih struktura.

Ove prepreke moguće je prevazići samo ukoliko se svjesno usredsredimo na reforme. Nažalost, u posljednje vrijeme isuviše često je dolazilo do lutanja, zbog tenzija unutar koalicije ili unutar pojedinih stranaka. BiH si jednostavno ne može priuštiti da traći vrijeme na takve stvari.

Međutim, postoji vjerovatnoća da će se ovaj proces pogoršati u predstojećim mjesecima, kada BiH uđe u predizbornu atmosferu pred održavanje opštinskih izbora u oktobru. Već postoje obeshrabrujući dokazi o tome da u tom periodu pažnja neće biti usmjerena ka reformama, a umjesto toga će oživjeti stara praksa dokazivanja koji je narod ugroženiji, koja, prije svega nacionalnim strankama, nudi najbolju priliku da napune glasačke kutije.

Ukratko, 2003. je bila godina značajnog napretka u reformama koje su potrebe Bosni i Hercegovini. Ostaje da se vidi da li će se u godini koja je pred nama moći postići isti tempo.

Dopustite da sada kratko rezimiram neke od osnovnih dostignuća u periodu koji je obuhvaćen mojim posljednjim izvještajem generalnom sekretaru, od 1. septembra do 31. decembra 2003. To će biti osnova za moj uvod, prije no što iznesem moju procjenu odvijanja situacije u mjesecima koji su pred nama.

Program reformi

Naravno, moj prvenstveni cilj ostaje isti onaj koji sam imao prije 18 mjeseci, kada sam stupio na ovu dužnost: osigurati da BiH bude mirna, funkcionalna država, na putu ka evropskim integracijama.

Od mog posljednjeg obraćanja ovom tijelu, u oktobru, postignut je značajan napredak u nekoliko ključnih oblasti, i to u okviru četiri reformske komisije osnovane prošle godine.

Možda se sjećate da se prva komisija koju sam formirao bavila reformom carinskog i poreskog sistema. Proces uspostave Uprave za indirektno oporezivanje još je u toku. Uprava je još uvijek daleko od pune funkcionalnosti: no nakon što ona bude postignuta, ona će u ogromnoj mjeri doprinijeti da se Bosni i Hercegovini obezbijedi siguran dotok prihoda, te suzbije kriminal i korupcija, kojima pogoduje trenutno uređenje. Nakon što ta Uprava bude u potpunosti uspostavljena, Bosna će po prvi put u svojoj poslijeratnoj istoriji imati zagarantovan izvor prihoda u državni trezor.

Što se tiče odbrane, kao što Vijeće već zna, u septembru prošle godine postigli smo značajan napredak. Komisija za odbrambenu reformu, pod vođstvom bivšeg pomoćnika sekretara za odbranu Sjedinjenih Američkih Država, Jima Locher, postigla je sporazum o uspostavi komande i kontrole nad oružanim snagama BiH. Ovo se odnosi na izgradnju jedinstvenog Ministarstva odbrane na državnom nivou; zajedničkog načelnika štaba; kolektivnu – a ne pojedinačnu – komandu u rukama Predsjedništva BiH. Ovo je ogroman napredak – i, kada se provede u djelo, u ogromnoj mjeri će pomoći BiH da ispuni uvjete za priključenje Partnerstvu za mir. Napredak tih razmjera bi prije samo nekoliko godina bio gotovo nezamisliv.

Također, kada je riječ o reformi obavještajnog sektora, BiH je napravila teške ali odlučne korake ka izgradnji jedinstvene Obavještajno-sigurnosne agencije na državnom nivou, nakon što sam proslijedio nacrt zakona koji je izradila naša ekspertna komisija direktno bosanskohercegovačkom parlamentu. Zadovoljstvo mi je najaviti da je upravo prošle sedmice donji dom parlamenta usvojio zakon kojim se uspostavlja ova agencija. Sutra očekujemo da će zakon usvojiti i gornji dom.

Još jedan veliki izazov pred nama bio je grad Mostar, i pokušaj da se za taj grad izradi jedinstven statut koji će biti u službi svih njegovih građana. Podijeljeni gradovi su plodno tlo za mržnju i tenzije. Ja sam jasno rekao – kao i moje kolege iz Upravnog odbora Vijeća za implementaciju mira –

da ne možemo jednostavno ignorisati pitanje Mostara. Iako su se problemi toga grada pokazali kao tvrdoglavi, bilo je važno zbog buduće stabilnosti i sigurnosti BiH da se oni riješe.

Prošle godine, lokalni organi su formirali komisiju čiji je zadatak bila reforma grada Mostara. Nažalost ta komisija nije postigla značajan napredak. Zato sam ustanovio drugu komisiju u drugoj polovini prošle godine, koju je jako vješto vodio Norbert Winterstein, bivši gradonačelnik iz Njemačke, a u kojoj su se nalazili predstavnici građana Mostara. Wintersteinova komisija je postigla dogovor o velikom broju pitanja – možda 90% ključnih pitanja sa kojima se Mostar suočava. Ali dogovor o nekoliko važnih a neriješenih pitanja, poput izbornog sistema i budućnosti gradskih opština, bilo je vrlo teško postići.

Ja sam, stoga, krajem januara odlučio da iskoristim svoje ovlasti za donošenje takoreći “kamena temeljca” za nacrt Statuta. Moj viši zamjenik, Werner Wnendt, imenovan je kao moj specijalni izaslanik za Mostar i mi smo osnovali mali provedbeni tim u samom Mostaru. Do sada, provedba novog Statuta odvija se relativno dobro.

I rad ključnih komisija koje rade na reformama, tj. indirektnom oporezivanju, odbrani, obavještajnoj djelatnosti i Mostaru, odvija se dobro. Komisije su dobar način za okupljanje ključnih faktora pod rukovodstvom međunarodne zajednice na relativno nepolitičan i neeksponiran način. One su više nego dokazale svoju vrijednost kao način iznalaženja srednjeg terena između ključnih strana i postizanja sporazuma u područjima za koja su mnogi smatrali da je to nemoguće uraditi.

Vladavina zakona

U međuvremenu se, naravno, reforme odvijaju u drugim oblastima.

Vladavina zakona je i dalje na samom vrhu liste prioriteta.

Naporno radimo na tome da osiguramo uspostavu jedinstvenog Visokog sudskog i tužilačkog vijeća na državnom nivou do kraja ovoga mjeseca, koji će služiti kao temelj za novo pravosuđe BiH koje će biti sposobno da ispuni najviše evropske i međunarodne standarde.

OHR također i dalje nadgleda stvaranje Državne agencije za informacije i zaštitu (SIPA) sa policijskim ovlastima i kapacitetom da se bavi pitanjima pranja novca i drugim vrstama organiziranog kriminala. Pet od šest osnovnih zakona o agenciji SIPA su doneseni u Vijeću ministara i upućeni u Parlament, što predstavlja pozitivan znak u smislu preuzimanja odgovornosti domaćih organa.

A od moje zadnje posjete, postignut je stvaran praktičan pomak u borbi protiv organiziranog kriminala, gdje se prvooptuženi u vjerovatno najvećem predmetu trgovine ljudima u historiji BiH izjašnjava da je kriv pred tek osnovanim Državnim sudom. A od nedavno, svojevremeno hrvatski član Predsjedništva BiH, Ante Jelavić, koga je smijenio sa dužnosti jedan od mojih prethodnika, nalazi se sada u Sarajevu i čeka suđenje zbog optužbi za počinjena ozbiljna krivična djela korupcije.

U isto vrijeme nastavili smo napore da jače udarimo na mrežu koja pruža podršku optuženicima za ratne zločine. Ja sam 9. februara, u saradnji sa SFOR-om i SAD-om izdao potrebne naloge sa zakonskom snagom da se zamrznju bankovni računi deset pojedinaca koji podržavaju gosp. Karadžića i smijenio nekoliko njih sa dužnosti, uključujući i potpredsjednika vladajuće stranke u RS, SDS. Ovo je uslijedilo nakon sličnih koraka koje smo poduzeli u martu i julu prošle godine. Ja sam odlučan da što je moguće više otežam život optuženicima koji su u bijegu, pa i pomoću borbe protiv onih koji im pružaju pomoć i podršku.

Također gradimo put prema uspostavljanju domaćih kapaciteta za gonjenje ratnih zločinaca. Kako vam je poznato, brzo nakon mog prošlog obraćanja Vijeću sigurnosti sa sudijom Theodorom Meronom, predsjednikom Međunarodnog krivičnog tribunala za

bivšu Jugoslaviju, organizirali smo donatorsku konferenciju kojoj je bio domaćin Međunarodni tribunal u Hagu, koja je rezultirala obećanjima za pomoć u iznosu od blizu 16 miliona eura. Moj viši zamjenik, Bernard Fassier, sada radi na praktičnim detaljima koji se odnose na uspostavu ovog sudskog vijeća što je moguće ranije.

I dalje nastavljamo da vršimo pritisak na organe RS da urade svoj dio posla na zadatku utvrđivanja šta se tačno dogodilo u Srebrenici.

Prošle sedmice Komisija za Srebrenicu koju je osnovala Vlada RS u decembru na moje insistiranje počela je proces prikupljanja informacija o masakru počinjenom u tom mjestu 1995. godine i dužna je podnijeti finalni izvještaj. RS je nedavno uplatila prvu polovinu od obaveze da isplati 4 miliona KM Fondaciji Srebrenica-Potočari na ime nadoknade porodicama nestalih.

U mjesecu decembru obratio sam se predsjedniku i premijeru RS navodeći da će svaki pokušaj opstrukcije rada Komisije biti smatran kao jasna opstrukcija vladavine zakona u BiH. Organi RS duguju porodicama onih koji su poginuli u Srebrenici da daju sve od sebe i osiguraju da se rasvjetle sve činjenice i da se krivci izvedu pred lice pravde, i organi RS moraju biti odgovorni za to.

Ekonomija

Ekonomija je i dalje jedna od velikih zabrinutosti u BiH.

Ja nemam puno straha da se možemo vratiti etničkim sukobima. Međutim, istinski brinem da ako BiH, zemlja u kojoj blizu 50% građana živi na ivici ili ispod praga siromaštva, nastavi da egzistira u ovom opasnom ekonomskom stanju ili se to stanje dalje pogorša, to bi moglo imati implikacije po socijalnu stabilnost zemlje. U konačnici, BiH se i dalje bori ne samo sa svojim gorkim ratnim nasljeđem nego i sa komunističkom prošlošću i glomaznim Daytonskim strukturama. To je teško

breme.

I pored svega ovoga, u posljednjih šest mjeseci ostvareno je nekoliko značajnih postignuća koja ulijevaju optimizam da je Bosni i Hercegovini svjetlija budućnost na domaku.

Kao što sam opisao ranije, mi se koncentriramo na uspostavu i funkcioniranje Uprave za indirektno oporezivanje i na uvođenje PDV-a, mada u pogledu PDV-a situacija se ne odvija onoliko brzo kako bih ja želio.

Ključni cilj u podsticanju prijeko potrebnih novih radnih mjesta je unapređenje poslovnog okruženja uvođenjem pravnog i administrativnog okvira koji će ohrabrivati strane i domaće investitore da ulažu u BiH. Ovaj proces koji je u tijesnoj vezi sa nekoliko uslova iz Studije o izvodljivosti Evropske komisije podrazumijeva tijesnu saradnju između Vlade, zakonodavnih organa i međunarodne zajednice u oblastima kao što su, da nabrojimo samo nekolicinu, registracija preduzeća, uspostava računovodstvenih i revizorskih standarda i jednoobraznih zakona koji reguliraju ugovorne odnose.

Pokrenuta je i faza 2 tkzv. "Inicijative buldožer". Ovaj inovativni program ima za cilj da pruži pomoć poslovnoj zajednici u BiH da otkloni prepreke i nepotrebne birokratske procedure i oslobodi ekonomiju za rast i otvaranje novih radnih mjesta. "Buldožer" također predstavlja prvi stvarni primjer gdje građansko društvo (u ovom slučaju poslovna zajednica) nalazi način da uspostavi dijalog sa Vladom.

U drugoj fazi "Buldožera" predloženo je još 50 reformi u kojima će domaći poduzetnici uraditi najveći dio posla i lobirati kod Vlade da ih prihvati. OHR se nada da će pružiti pomoć u pokretanju i treće i finalne faze sljedećeg mjeseca, koja će u potpunosti biti u rukama domaćih učesnika.

Također pokrećemo veću inicijativu da koordiniramo napore u rješavanju problema internog duga, koji predstavlja ozbiljnu prijetnju ekonomiji. Uzeti zajedno, ovi dugovi, uključujući

staru deviznu štednju, neisplaćene obaveze iz budžeta i legitimne zahtjeve za naknadu ratne štete, iznose otprilike 4 milijarde eura. Zajedno sa MMF-om i domaćim vladama mi pripremamo strategiju za smanjenje obaveza na održive nivoe, poštujući istovremeno osnovna prava osoba koja imaju potraživanja po osnovu restitucije imovine iz ratnog perioda. Ovaj proces će se vjerovatno pokazati mučnim, teškim i politički spornim u narednim mjesecima.

Ostale neophodne radnje obuhvataju utvrđivanje i uklanjanje prepreka koje su na putu procesu privatizacije, koja je faktički obustavljena ranije ove godine, kao i stimuliranje unutrašnjih investicija i daljeg otvaranja novih radnih mjesta.

Izbjeglice

Nedostatak radnih mjesta se naravno redovno navodi kao razlog što se mnoge izbjeglice ne vraćaju u BiH. Međutim, posmatrano u cjelini, priča o povratku izbjeglica u BiH bila je nevjerovatno pozitivna.

Prema UNHCR-u, ukupan broj registrovanih povrataka dostigao je skoro milion ljudi do kraja prošle godine, uključujući i 430.000 tzv. manjinskih povrataka. U međuvremenu, postotak povratka imovine na cijelom teritoriju zemlje iznosi više od 90 procenata.

Iako nekoliko općina nije ispunilo zacrtane ciljeve, ovi propusti su bili više rezultat birokratskih poteškoća nego političke opstrukcije, što predstavlja još jedan ohrabrujući znak. Očekuje se da će se u narednih nekoliko mjeseci finalizirati Proces provedbe imovinskih zakona (PIIZ) u svim općinama BiH.

To su svakako ohrabrujući znaci koji zasigurno premašuju predviđanja mnogih od prije samo nekoliko godina.

Glavni kriteriji za transfer svih odgovornosti iz Aneksa VII

na domaće vlasti su sada ispunjeni. Krajem prošle godine, uspio sam blagovremeno zatvoriti Odjel za povratak i rekonstrukciju (RRTF), jedan od glavnih odjela OHR-a, uz potpunu predaju dužnosti Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH.

Zadržali smo manju Jedinicu za verifikaciju Aneksa VII koja će, u skladu sa potrebama, pratiti i pružati pomoć u ovom procesu.

Međutim, ova priča nije ni blizu svog kraja. Oko 350.000 izbjeglica i raseljenih osoba nisu se vratili u svoje prijeratne domove iako su mnogi od njih izrazili želju da to učine. Dakle, iako se u ovom procesu OHR-ova uloga aktivnog pokretača povratka izbjeglica izmjenila i prerasla u praćenje napora domaćih vlasti, moram jasno naglasiti da međunarodna zajednica ne može sebi dozvoliti luksuz da zanemari ovu oblast. Moramo pomno pratiti razvoj situacije i intervenirati prema potrebi – pogotovo s obzirom da postoje rani i zabrinjavajući znakovi da pojedine stvari koje su trebale biti završene od predaje dužnosti i dalje ostaju nedovršene.

Saradnja u okviru međunarodne zajednice

U BiH, saradnja u okviru međunarodne zajednice i dalje je bliska i efikasna. Djelujemo uspješno kao tim. Međutim, tempo provođenja reformi se mora ubrzati.

U tom smislu, svi smo bili šokirani iznenadnom smrću našeg kolege i mog bliskog prijatelja, Svena Fredriksena, prvog komesara Policijske misije Evropske unije (EUPM), u Sarajevu početkom ove godine.

Sven je bio policajac predan svom poslu i vrijedan javni djelatnik. Bio je veoma poznat, naravno u Ujedinjenim nacijama, kojima je služio toliko efikasno u različitim funkcijama. Sven će svima izuzetno nedostajati, i znam da će mi se Vijeće pridružiti u današnjem podsjećanju na njegove zasluge.

Međutim, rad EUPM-a se nastavlja, što bi u svakom slučaju bila i Svenova želja. Kevin Carty će u narednih nekoliko sedmica preuzeti njegovo mjesto kao novi komesar. Radujemo se njegovom dolasku, i naglašavam da će i on lično i njegova misija i dalje imati moju punu podršku.

Davanje dozvole za rad policijskim službenicima

Jedno od pitanja koja se tiču policije koje će svakako okupirati pažnju novog komesara, kao što okupira i moju, je rastući broj izazova sa kojima se suočava proces certifikacije policajaca koji su vodile Ujedinjene nacije.

Trenutno postoji 150 necertificiranih policijskih službenika koji su zatražili od sudova da ocijene zakonitost odluke njihovih poslodavaca da ih otpuste iz službe na osnovu toga što nisu certificirani od strane UN/IPTF-a.

Iako je većina ovih postupaka trenutno u toku, u januaru je prvi necertificirani policijski službenik ponovno primljen u službu nakon naredbe domaćeg suda. Dom za ljudska prava BiH je takođe sada donio odluku da ima nadležnost da ispita da li su takva otpuštanja iz službe provedene u skladu sa odredbama *Evropske konvencije o ljudskim pravima*.

U svakom slučaju, Ujedinjene nacije bi želile zaštititi dragocjenu ostavštinu Ujedinjenih nacija u BiH. Proces decertifikacije koji su vodile Ujedinjene nacije udaljio je iz službe one policijske službenike čija je prošlost, pogotovo u ratnom periodu, bila diskvalifikatorni faktor za njihov dalji ostanak u policiji. Ukoliko želimo osigurati da se istorija nikada više ne ponovi u ovoj tragičnoj zemlji, ne smije se dozvoliti da se ovaj proces raspadne.

To je kompleksno pravno pitanje. Glavni uzrok problema proističe iz nemogućnosti da se rezolucije Savjeta za bezbjednost primjene u domaćem zakonodavstvu, pogotovo u pogledu otpuštanja iz službe policijskih službenika.

Biće nam potrebna pomoć zemalja članica Savjeta bezbjednosti u realizaciji pomentog i očuvanju ostavštine Ujedinjenih nacija u BiH. Zadovoljstvo mi je izvjestiti Vijeće da je u mom jučerašnjem razgovoru sa njima, Odjel za mirovne operacije (DPKO) prepoznao ozbiljnost ovog pitanja i dao prijedloge za njegovo rješavanje. Oni vjeruju da bi ovi prijedlozi pomogli u razjašnjavanju ovog veoma kompleksnog, ali potencijalno izuzetno štetnog pitanja, te osigurali da domaći sudovi kao i ostali organi vlasti nemaju nikakvih sumnji u pogledu okvira i prirode međunarodnih obaveza BiH da provede odluke UN/IPTF-a.

Zaključne napomene – naredni mjeseci

Nadam se da je jasno iz onoga što sam rekao da Bosna i Hercegovina nastavlja, polako ali sigurno, ostvarivati napredak na svom putu da postane jedna normalna moderna evropska država.

Prošlo je više od osam godina od završetka rata. Bosna i Hercegovina već odavno nije u žiži medijske pažnje.

Međutim na svoj poseban način, priča o Bosni i Hercegovini je priča o uspjehu, primjer kako je ipak moguće nakon zastrašujućeg rata započeti iznova i raditi na stvaranju svjetlije budućnosti.

BiH je na putu da postane jedan od uspješnijih primjera u modernom svijetu u stabilizaciji mira zahvaljujući kontinuiranom i nesebičnom zalaganju međunarodne zajednice, i iznad svih, običnih ljudi u Bosni i Hercegovini koji samo žele da se vrate mirnom životu i obezbjeđenju pristojne budućnosti za svoju djecu. Oni su zapravo istinski heroji.

Najveća opasnost za ostvarivanje ove budućnosti je, čini mi se, nedostatak vjere: nedostatak vjere kod dijela vlasti BiH da njihova zemlja zaista može jednog dana postati članica NATO Saveza i Evropske unije; i nedostatak volje kod nekih ljudi iz međunarodne zajednice da se takva vrsta dugoročnog uspjeha može postići u zemlji sa takvom istorijom.

Moj apel vama danas je da istrajemo i završimo posao; da održimo taj nivo pomoći, i pažnje koju posvećujete Bosni i Hercegovini, čak i u svjetlu dešavanja drugdje u svijetu. Ukoliko to uradite, duboko sam ubijeđen da ovu malu evropsku zemlju očekuje puno svijetlija budućnost od njene tragične nedavne prošlosti.